

JUDISK

K R Ö N I K A

GRANNAR!
SER DU NÅGOT I SAMBAND
MED ATT DETTA CYKEL
LAPP - INFORMERA OSS. HJÄLP
NÅGON MED ÅRKENING.
TAL DETTA HNS HNR
I ETT OCH ETT HALVT ÅR
SPRIT SIN ANTISEMITISME!
HJÄLP OSS STOPPA DET

Malmö 2015. Någon har ritat en davidstjärna på en ytterdörr. Någon har svarat med en handskriven lapp bredvid. Andreas Lovén rapporterar från en stad i förändring.

4
2015

ÅRGÅNG 83 • DECEMBER 2015
KISLEV 5776 • PRIS 100 KR

BILDEN

Surinam

Ovanpå kullarna syns Jodensavanne, som också kallades Jerusalem vid Floden. De märkliga husen på träpålar utgör alltså en liten judisk stad, byggd av invandrare från Portugal, i slutet av 1600-talet. Nästan alla män i samhället har förvandlats från handelsmän till framgångsrika sydamerikanska plantageägare. Nedanför kullarna till vänster på bilden visas hur arbetare och slavar bodde, och floden i förgrunden flöt ner till kusten och huvudstaden Paramaribo, två dagsresor bort. Därifrån skeppades sockret sedan vidare med båt. Men när sockerhandeln krisade på 1770-talet sålde judarna sina plantager och flyttade till Paramaribo, en synnerligen mångkulturell och kreolsk stad, med indianer, slavar, frigivna slavar, européer inklusive aschkenasiska judar, och en plats där mulatter var i majoritet under en stor del av 1800-talet.

Läs mer på sidan 57

Vi bevittnar en sorts reträtt – både från Surinam och Malmö.

Jag fattade tre beslut, när det hade blivit klart att jag skulle ersätta Anneli Rådestad under hennes mamaledighet.

Det första var att försöka göra ett nummer av Krönikan utan att ta upp Israel eller Förintelsen, trotsigt, lite grand som att säga: vi klarar oss utan er två, vi har faktiskt ett eget liv, en egen kärna, och en egen historia, som är större och äldre än Israel och Förintelsen.

Men. Det klarade jag inte, strategin kändes för onaturlig.

Min andra ambition var att göra något stort om Malmö, och det gick bra, och längre in i tidningen finns Andreas Lovéns initierade rapport, om läget och framtiden för Sveriges tredje största församling.

Man kan fundera över den ökande utflyttningen av judar från Malmö, och fråga sig hur mycket den muslimska invandringen egentligen betyder, och Ilmar Reepalus 20-åriga styre.

Mycket talar för att muslimerna och Reepalu endast har påskyndat en pågående process, en utveckling som äger rum både i Europa och på andra kontinenter.

Vårt stora bildreportage handlar om judarna i landet Surinam. De har en historia som rymmer öppenhet och tolerans, mellan judar och andra, som innehåller kreolskt inkluderande, korsbefrukning, mångkultur

– och i den berättelsen ingår den rike sefardiske juden Isaac Daniel Fernandes. Han gifter sig med en svart kvinna vars far en gång hade varit slav, och i deras gemensamma hemstad, Paramaribo, är detta varken ovanligt eller problematiskt.

Men där finns även mörkare sidor.

En handlar om att tiden snart rinner ut för denna församling, snart finns där inte tillräckligt med judar kvar, trots att man till och med har slagit ihop den sefardiska synagogan med den aschkenasiska.

Därmed kan denna karibiska församling ses som förbunden med den i Malmö; bägge ingår i en större rörelse: De små och medelstora församlingarnas uppgång och fall.

Vi är med och bevittnar det sista kapitlet, verkar det som, en sort reträtt, och till slut har Norden endast två levande judiska församlingar, i Köpenhamn och Stockholm, och till slut finns bara judiska församlingar i två länder i hela Mellanöstern, i Israel och Turkiet, och till slut finns där inga alls kvar i Nordafrika, där det judiska

»MYCKET TALAR FÖR ATT MUSLIMERNA OCH REEPALU ENDAST HAR PÅSKYNDAT EN PÅGÅENDE PROCESS, EN UTVECKLING SOM ÄGER RUM BÅDE I EUROPA OCH PÅ ANDRA KONTINENTER.«

folket har en mycket gammal historia.

Så sent som 1948 bodde det 250 000 judar i Marocko, idag är siffran 2 500.

Samma år bodde det 80 000 judar i Kairo. Idag är det endast åtta kvar, varav en intervjuades i förra numret av Krönikan.

År 1979 bodde det 110 000 judar i Iran. Idag lever där knappt 10 000, varav en intervjuas längre fram i detta nummer. Sätter punkt där.

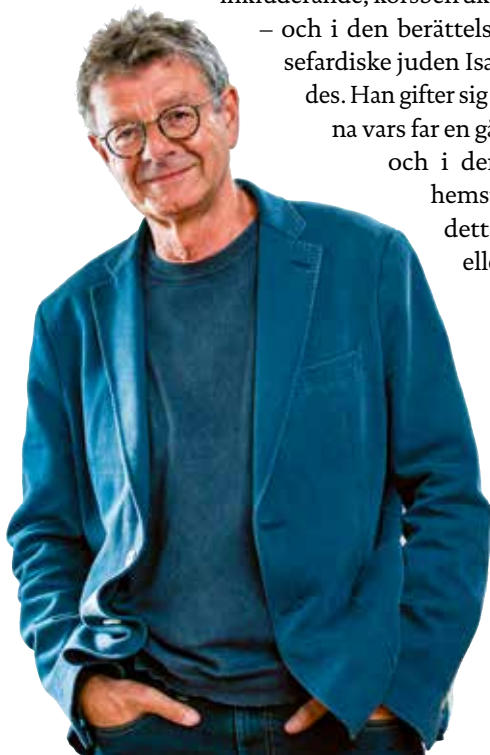
Det tredje beslutet var att inte skriva långa ledare.

Välkommen in!

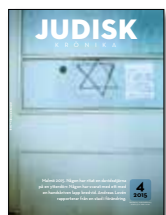
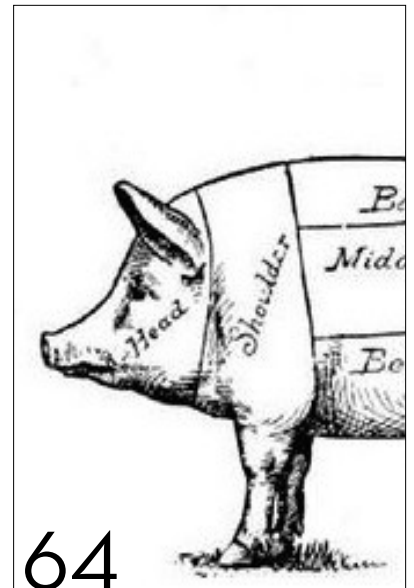
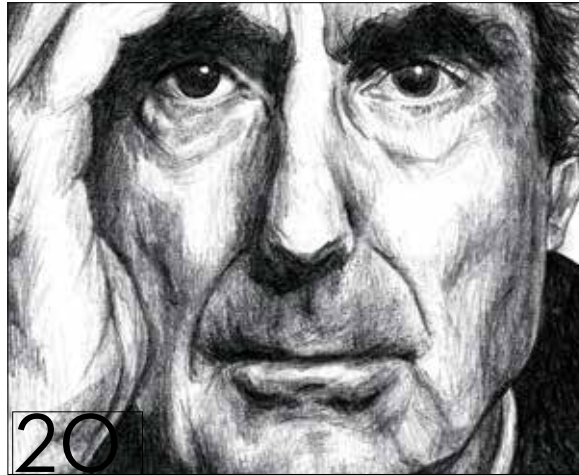
Ricki Neuman

BILDEN: Anneli Rådestad är på föräldraledighet, under tiden är Ricki Neuman t.f. chefredaktör. Foto: Karl Gabor

INNEHÅLL

Nr 4 • 2015

Omslagsbild
Elisabeth
Ohlson Wallin

- 8 ANDREAS LOVÉN rapporterar om läget för judarna i Malmö
- 14 BERNT HERMELE intervjuar ordförande Lena Posner-Körösi
- 20 GABI GLEICHMANN recenserar författaren Philip Roth
- 24 NY BIOGRAFI över Isaac Grünwald – samtal med författaren Per I Gedin
- 31 DAGS FÖR Tredje generationen att ta plats

- 34 PSYKOANALYTIKERN Suzanne Kaplan om offerrollen
- 37 KULTURKRÖNIKA av Göran Rosenberg
- 38 ADAT JISRAEL – Stockholms mest världsberömda synagoga
- 44 FEM FRÅGOR till en författare som skriver på jiddisch
- 45 JIDDISCHKRÖNIKA av Sarah Schulman

- 46 BITTE HAMMARGREN om judiskt liv i Istanbul
- 48 LOTTA LUNDBERG besöker Berlin
- 51 JEWS OF COLOR – judarnas egna judar
- 57 JUDISKA PLANTAGEÄGARE i Surinam, Sydamerika
- 60 RICKI NEUMAN firar Jom Kippur i Iran
- 64 JUDAR & FLÄSK – en komplicerad relation

Judisk Krönika

UTGES AV
Stiftelsen Judisk Krönika

**CHEFREDAKTÖR OCH
ANSVARIG UTGIVARE**

Anneli Rådestad
Ricki Neuman (t.f.)
redaktion@judiskkrönika.se
tel: 08-660 70 62

REDAKTIONSRÅD

Anders Carlberg, Eva Ekselius,
Mikael Feldbaum, Christina
Gamstorp, Noa Hermele,
Annika Hermele, Ricki
Neuman, Lizzie Oved Scheja

ANNONSAVDELNING

Thomas Wolff
tel: 031-28 50 95
mobil: 0708-580451
annons@judiskkrönika.se

**EKONOMI, ADMINISTRATION
OCH PRENUMERATION**

Dina Markovich
tel: 08-660 38 72 ons, fred.
administration@judiskkrönika.se
prenumerationspris 395 kr/år
studerande 250 kr; utlandet 495 kr
lösnummerpris 100 kr
plusgiro 54 120-1

ADRESS

Box 5053, 102 42 Stockholm
Hemsida på internet
www.judiskkrönika.se

Utkommer med 4 nr per år.
Nästa nummer: 15 mars. 2016
Manusstopp: 15 jan. 2016

Tryckt hos Grafiska Punkten
Producerad av Gabor & Co
issn 0345-5580

Prenumeration på Judisk Krönika
ingår i medlemsavgiften till
Judiska Församlingen.

Citera oss gärna, men ange källan.
Förbehåll mot elektronisk publicering
måste meddelas av artikelförfattaren.

MEDARBETARE I DETTA NUMMER

BERNT HERMELE
journalist och
författare, senast
till "Firman:
Bonnier"

BITTE HAMMARGREN
journalist,
tidigare i SvD,
och författare

JONAS SUNDBERG
lärare och en av
grundarna av
Expo

SARAH SCHULMAN
doktorerar i
demokrati-
processer.

GÖRAN ROSENBERG
journalist och
författare;
ledamot i Paideia

SUZANNE KAPLAN
docent i
pedagogik och
psykoanalytiker

GABI GLEICHMANN
journalist och
författare, senast
till "Odödlig-
hetens elixir"

LOTTA LUNDBERG
journalist och
författare,
krönikör i SvD

ANDREAS LOVÉN
reporter på
Sveriges Radio

KARL GABOR
fotograf och
formgivare på
bl.a. Judiska
Museet i
Stockholm

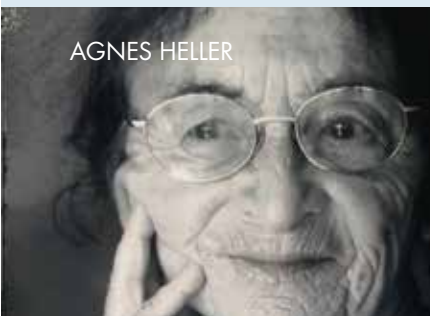
**DELTA I ETT
5000-ÅRIGT SAMTAL**

JUDISKKRONIKA.SE

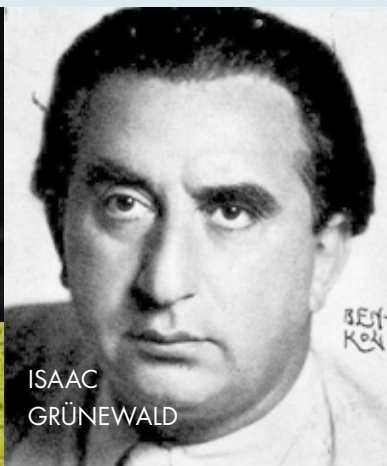
J! JUDISK KULTUR I SVERIGE

TACKAR SINA MEDLEMMAR & SAMARBETSPARTNERS
OCH ÖNSKAR GOTT NYTT ÅR!

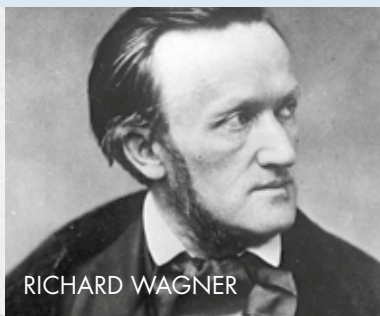
PROGRAM • VÅR 2016

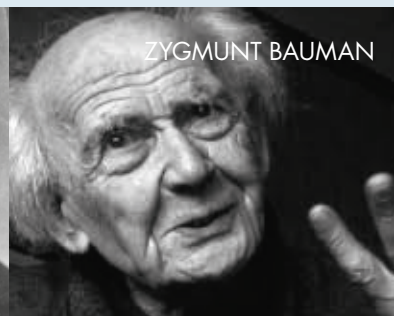
AGNES HELLER

ISAAC
GRÜNEWALD

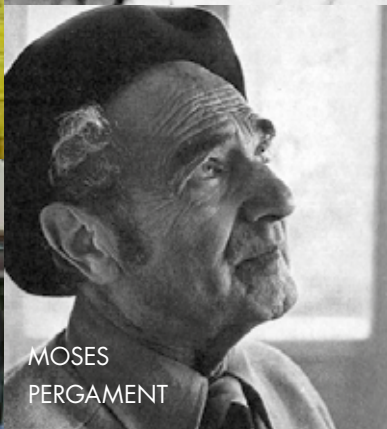
RICHARD WAGNER

ZYGMUNT BAUMAN

AMIT GOREN

MOSES
PERGAMENT

CHRISTINA VON BRAUN

SUZANNE BRØGGER

EREZ BITTON

JOSHUA SOBOL

GÖRAN ROSENBERG

COSMOPOLITISM DEL 1

COSMOPOLITISM & EXILE

Agnes Heller, *Ungern*
Erez Bitton, *Israel*
Aris Fioretos
Amit Goren, *Israel*, m.fl.

14 FEBRUARI

KONSTAKADEMIEN

GRÜNEWALD- PERGAMENT

Per Gedin,
Henrik Rosengren, m.fl.

11 APRIL

KONSERTHUSET

TAINTED GREATNESS WAGNER & THE JEWS

Christina von Braun,
Tyskland
Stefan Johansson
Joshua Sobol, *Israel*
Hilan Warshaw, *USA*, m.fl.

17 APRIL

KONSTAKADEMIEN

COSMOPOLITISM DEL 2

COSMOPOLITISM MODERNISM & JUDAISM

Zygmunt Bauman,
Storbritannien
Suzanne Brøgger, *Danmark*
Lars Dencik
Diana Pinto, *Frankrike*
Göran Rosenberg

15 MAJ

Information om plats kommer
inom kort

J! AKTUALISERAR JUDISK KULTUR INOM
FILOSOFI, LITTERATUR, KONST, FILM & MUSIK
– BLI MEDLEM OCH STÖD JUDISK KULTUR I SVERIGE.

WWW.JUDISKKULTUR.SE • INFO@JUDISKKULTUR.SE

Judisk kultur i Sverige
Jewish Culture in Sweden